

När det skett ett utsläpp av olja krävs en saneringsinsats. Idag finns inga svenska riktlinjer för lämplig nivå av sanering. Nivån på saneringsinsatsen grundar sig ofta på subjektiva avvägningar mellan olika intressen.

Under 2005 – 2006 genomförde IVL Svenska Miljöinstitutet ett forskningsprojekt, med medel från Räddningsverket, som syftade till att utveckla en värderingsmetodik som kan användas vid beslutsfattande i saneringsoperationer. Hur långt ska sanering och bekämpning egentligen bedrivas för att anpassa insatserna till naturens förutsättningar?

En del av forskningsprojektet syftade till att ta fram enkla metoder som kan användas i fält för att avgöra om ett område är färdigsanerat. Forskningsresultaten ligger till grund för de tre metoderna som presenteras i denna manual.

IVL Svenska Miljöinstitutet och Räddningsverket, 2008-12-19

Verktyg för miljövänligare strandsanering av olja

- stöd för att
bestämna slutpunkt
vid sanering av olja

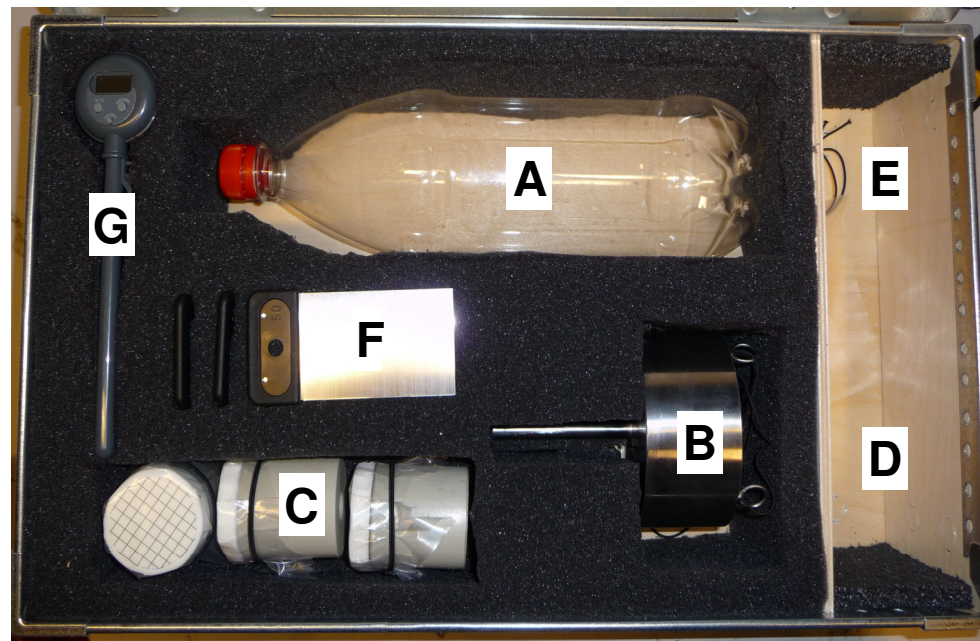
Ett oljeutsläpp kan orsaka stora skador på samhälle och miljö. På grund av detta genomförs i regel alltid en sanering för att ta bort oljan. En överambitiös sanering kan dock orsaka mer skada än nytta för naturen. Ur ett miljöperspektiv kan en viss mängd olja lämnas kvar på stranden. Naturen tar hand om oljeresterna och stranden genomgår en naturlig återhämtning. Det är därför viktigt att ha tillgång till metoder som kan påvisa när man sanerat tillräckligt för att låta naturen ta det sista.

Denna manual beskriver tre enkla fältmetoder som kan hjälpa användaren att bedöma om en strand sanerats färdigt. Eftersom naturens känslighet och förmåga till återhämtning beror på strandtyp, årstid, exponering och typ av olja, varierar också kraven på sanering. Metoderna som beskrivs i denna manual kan användas som ett stöd i beslutsprocessen. Hur många tester som bör utföras på en strand, av vem och när testerna ska utföras, måste diskuteras i det enskilda fallet. Det är kommunens miljö- och hälsokontor som bestämmer slutpunkter för saneringen.

De tre metoderna utgörs av klubbtest, skraptest och blödningstest. Klubbtestet och skraptestet kan användas på klippbranter och stenväggar, grusstränder, klapperstensstränder, blockstränder, klippstränder samt stenstränder. Dock ej på sandstränder. Blödningstestet är avsett för oljeklumpar som ibland förekommer på stränder.

Verktygslådan

Detta ingår i verktygslådan:

Klubbtest

1 flaska (A), 1 flaskhållare (B), 3 tryckdynor (C), ett antal testdukar (D, finns i reservdelsutrymmet) samt ett antal reservresårband (E)

Skraptest

1 skrapa (F) (+ 2 i reserv)

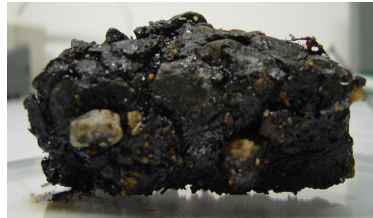
Blödning

1 termometer (G), d.v.s. en del av blödningstestet.

Verktygslådan bör besiktas en gång per år. Trasiga delar och detaljer byts ut.

Blödning

Oljeklumpar kan ibland förekomma på stränder. Klumparna varierar i storlek, från några millimeter till ett tiotal centimetrar, och de blir mjukare när de värms upp av solen. Om oljeklumparna värms upp av solen minskar oljans viskositet och oljan riskerar att börja blöda, dvs. bli flytande och klibbig.

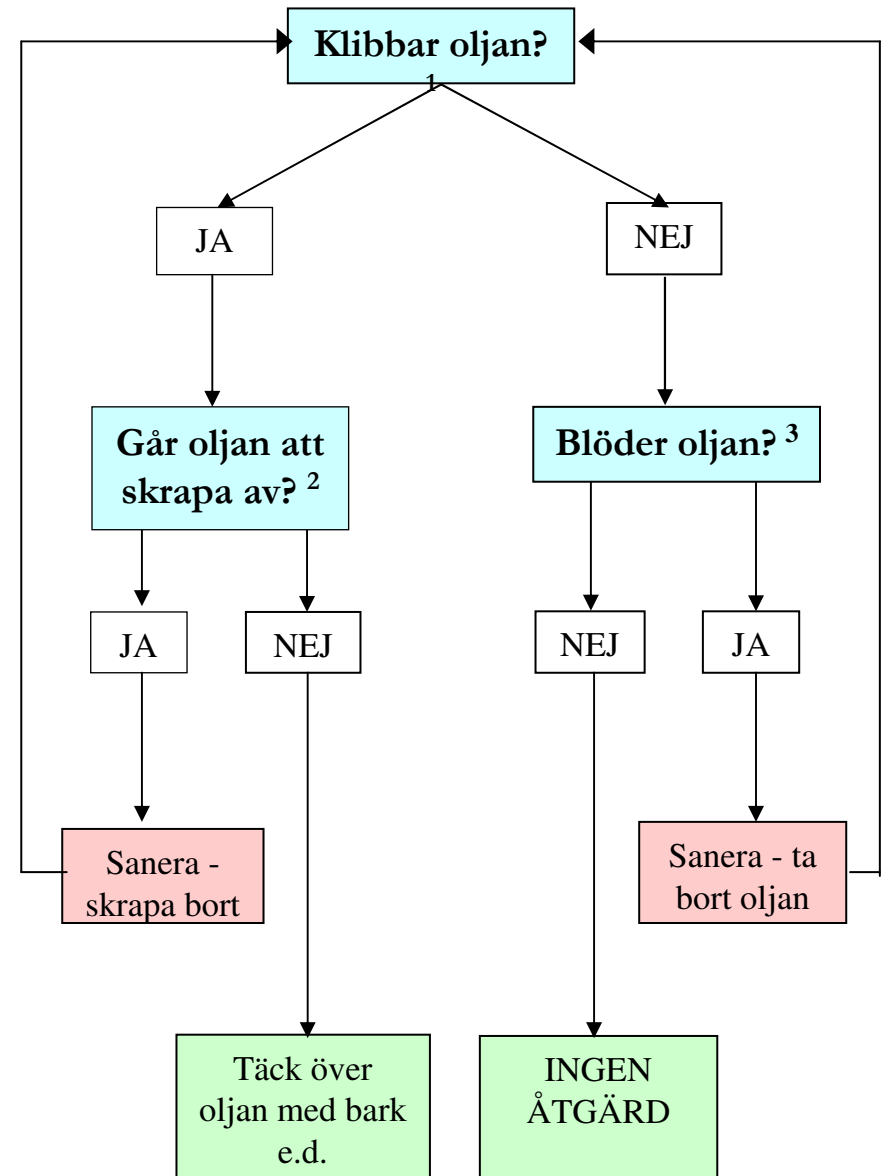
Blödningstestet går ut på att oljan hettas upp med lämpligt redskap samtidigt som temperaturen i oljeklumpen övervakas. Klumpen ska plockas bort om den spricker och oljan rinner ut när temperaturen i oljeklumpen är lika hög som den kan tänkas bli i det aktuella området.

En termometer finns i verktygslådan, dock inte samma modell som på bilden nedan. Upphettningsredskap ingår ej, men ett förslag kan vara en gasolbrännare (modell mindre).

Bedömningsnyckel

illustration som visar hur testmetoderna ska användas

- 1 "Klibbar oljan?" testas med hjälp av klibbtestet (ingår)
- 2 "Går oljan att skrapa av?" testas mha skrapetestet (ingår)
- 3 "Blöder oljan?" kan testas enligt blödningmetodiken

Klibbtest

Olja som klibbar kan fastna på sjöfåglar och andra djur. Klibbtestet bygger på vikten från en större fågel (t.ex. en svan), dvs en fågel i storleksordningen 10 – 15 kg skall kunna gå på oljan utan att olja fastnar på dess fötter. Klibbtestet består av en flaska som fylls med vatten (sjö-, havs- eller kommunalt vatten spelar ingen roll). Flaskan placeras i hållaren och fästs med hjälp av en ring som träs över flaskans hals. Metallhållaren placeras i sin tur i tryckdynan och flaskans tyngd skapar ett tryck mot underlaget. Trycket motsvarar trycket från en större fågel. På tryckdynan placeras ett rutnät och över rutnätet fästs en provduk med hjälp av ett resårband. Tryckdynan placeras mot oljan och anordningen hålls stilla i 10s.

Rutnätet används för att bedöma klibbigheten. Utgångsläget är att ingen olja skall fastna, men man kan också i förhand bestämma hur stor andel av dynan som får vara täckt av olja utan att oljan klassas som klibbig.

I ett mindre känsligt område (varken ekologiskt eller samhälls-ekonomiskt känsligt) kan en större mängd olja lämnas kvar och därmed en större andel oljade rutor.

Skraptest

Skrapan som ingår i skraptestet är utformad så att den inte kommer åt i alla skrevor och vrår men visar att tillräckligt med olja är borttagen för att större djur inte ska få olja på sig. I de fall då oljan klibbar, men inte går att skrapa bort rekommenderas täckning, dvs. att oljan täcks med bark e.d. Allt för att säkerställa att oljan inte klibbar fast på levande organismer.

Skrapan dras 1 gång mot kroppen. Personen som utför testet håller skrapan i en hand och håller i skrapan i handtaget med 2 -3 fingrar, enligt bild intill. Detta är viktigt för att det inte ska bli ett för hårt tryck mot underlaget. Skrapan ska inte böjas!

På skrapan finns en ritsad linje, 1 mm från skrapans nedre kant. Om olja finns ovanför linjen efter att ett test genomförts är saneringen inte godkänd. Oljan går alltså att skrapa av. OBS! Beroende på hur känsligt området är, kan olika mängd avskrapad olja tillåtas.